

demográfiai, faktografikus jellegű információkat tartalmaznak. A hallgatók ezeket a vállalatok jobb megismerésére, valamint esettanulmányok készítéséhez használják. A későbbiekben beszerzendő adatbázisok kérdésében kikérik a felhasználók véleményét.

A személyi számítógépek között felnövekedett generáció már egészen természetesnek tartja az elektronikus könyvtár, az online információkeresés használatát. A hallgatók most azt kérdezik, hogy

miért tartott ilyen sokáig a Library 2000 üzembe helyezése, és mikor lehet végre elektronikusan teljes szövegeket kapni.

/DRAKE, M. A.: *Library 2000 – Georgia Tech: A glimpse of information delivery now and in the year 2000.* = *Online*, 11. köt. 6. sz. 1987. p. 45– 48./

(Roboz Péter)

Online információszolgáltatás egy közkönyvtárban

A Philadelphiai (USA) Szabad Könyvtár (Free Library of Philadelphia = FLP) Számítógépes Információs Központja nem nyereségorientált "információs ügynökségként" (information broker) üzemel. Működésével vállalatok vagy más könyvtárak hasonló tevékenysége számára modellként szolgálhat.

Az FLP Számítógépes Információs Központja (Computer-Based Information Center = CBIC) online szolgáltatásai 1975-ben kezdődtek el. Eleinte csak a New York Times adatbankhoz (a napilap minden cikkét feldolgozó adatbázishoz) volt hozzáférésük, szolgáltatásuk azonban akkor még így is különlegességnek számított.

A CBIC működése

A CBIC-ben három diplomás könyvtáros és egy segédkönyvtáros dolgozik. Az online keresési kérdéseket telefonon, levélben vagy személyesen lehet feltenni. A legtöbb kérdés helyi politikusokra vagy vállalatokra vonatkozik, az utóbbiak főleg piackutatási célból.

Az online kapcsolat létesítése előtt alaposan kikérdezik az ügyfelet a kért információ természetéről, a tárgyban eddig szerzett ismeretekről, a kívánt információforrásokról, valamint hogy mennyi pénzt tud az ügyfél a keresésre költeni. A CBIC nagy súlyt helyez arra, hogy a kérdéseket bizalmasan kezelje.

A nagyközönségen kívül Philadelphia város közszoolgáltatásai és egyes közigazgatási intézményei számára is végeznek online kereséseket. Az ilyen irányú szolgáltatás propagálására csak minimális erőfeszítéseket tesznek.

A legnépszerűbb információforrások

A leginkább keresett adatbázisok a két helyi újság, a *Philadelphia Inquirer* és a *Daily News* teljes szövegű adatbázisa. Ezeket a *VU/TEXT* szolgáltatóközpontnál érik el. Ezekon kívül más amerikai sajtóadatbázisokból, a *Magazine Index*ből és a *National Newspaper Index*ből, továbbá egyéb adatbázisokból is végeznek kereséseket. Ilyenek: *ERIC* (oktatásügy),

PTS PROMT (gazdasági élet), *Trade and Industry Index* (ipar, kereskedelem), *ABI/INFORM* (üzlet, vezetés), *NTIS* stb. A leginkább igénybe vett szolgáltatóközpont a *VU/TEXT* (az újságadatbázisok miatt), valamint a *Dialog*. Ritkábban, de használják még a *BRS*, a *Dow Jones News/Retrieval* és a *Wilsonline* szolgáltatóközpontok adatbázisait is.

Sajnos, az FLP vezetősége a *MEDLARS* orvosi adatbázisból nem engedi az online keresést, mert nem akarja, hogy a közkönyvtár orvosi információkat szolgáltatasson.

A CBIC munkatársai nem nagyon elégedettek a *VU/TEXT* szolgáltatásaival. A két helyi újság megjelenése után csak 10–14 nap időkéséssel lehet ugyanis a híreket az adatbázisban keresni, a normális 24 órás időkésés helyett. 1983 előttre a cikkek indexelése sem jó, erre az időszakra emiatt nem lehet kielégítő pontossággal keresni.

A költségek

A CBIC állandó problémája az online keresési költségek fedezete. A *VU/TEXT* kedvezményt ad ugyan a CBIC-nek, de csak olyan mértékben, mint a többi nagy felhasználónak. 1986-ban 30 000, 1987-ben 40 000 dollárt kötöttek le a *VU/TEXT*-nél. A CBIC teljes költségvetése 1987-ben 46 000 dollár volt.

A *VU/TEXT*-számla elsősorban azért ilyen magas, mert Pennsylvania állam lakosai alkalmanként öt perc időt kapnak a két helyi napilap adatbázisaiban való ingyen keresésre. Az ötperces használaton túl vagy az államon kívüli információk kereséséért fizetni kell, igaz, percnként csak 0,83 dollárt. Költségkímélésnek a megtalált újságcikkek szövegét nem íratják ki a képernyőre, csak azok adatait. Eolvasásuk céljából a folyóirat-olvasóba irányítják az ügyfelet.

A CBIC kezdetben adományokból gazdálkodott, amelyek fedezték a keresési, személyzeti és rezsiköltségeket is. Ezután tértek át a költségtérítésre. Ma a CBIC az FLP költségvetéséből gazdálkodik, ezért kell térítést kérnie, de a fedezet továbbra is kérdéses. Az online számláért a bevétel 3–4-szeresét fizetik ki, mivel az átlag havi 550 keresésnek több mint a fele ingyenes. Ugyancsak a költségfedezet elégtel-

lensége miatt nincs elég korszerű berendezésük. A CBIC-ben két DEC terminált használnak online keresésre, de van még egy Hazeltine 2000-es termináljuk is tartalékként. Addig nem vásárolhatnak személyi számítógépet, amíg a két DEC terminál ki nem öregszik.

A pénzügyi gondok miatt egyre többet gondolnak arra, hogyan lehetne a szolgáltatást nyereségessé tenni. Olyan ötleteket fontolgatnak, mint az önköltségen felüli szolgáltatási díj bevezetése, az előfizetési rendszer kialakítása, a telefonos kérések visszautasítása. Szükség lenne a szolgáltatás nagyobb reklámozására is.

Az online ipar jövőjéről, azon belül a front-end programcsomagok szerepéről és a könyvtárosokra, a közvetítőkre gyakorolt hatásukról a CBIC munkatársainak az a véleménye, hogy jól képzett online keresőkre mindig szükség lesz. Bízunk is ebben, mert szeretik munkájukat. A CBIC olyan hely, ahol az online szolgáltatás mellé még mosoly is jár az ügyfélnek.

/SCHEPP, B.: Service reigns where freedom rings. = Datapro Directory of On-line Services, 6. köt. 9. sz. 1987. p. 1– 4./

(Roboz Péter)

A tudományos könyvtárak integrált automatizálási rendszere Ausztriában

Már 1972-ben kialakult a szövetségi integrált, automatizált könyvtári rendszer alapkonceptiója, amelyet a BMWF (Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung = Tudomány- és Kutatásügyi Szövetségi Minisztérium) könyvtári reformokkal foglalkozó munkacsoportja dolgozott ki. Ez a következő feladatok, illetve könyvtári munkafolyamatok automatizálását javasolta:

- ▶ osztrák nemzeti bibliográfia,
- ▶ géppel olvasható bibliográfiák, címléírások átvétele külföldi könyvtáraktól (ún. idegen adatok),
- ▶ kooperatív katalógus kiépítése, vagyis egyszeri címléírás mindazon művekről, melyek nem hívhatók le más (hazai vagy külföldi) könyvtártól,
- ▶ a rendelés és beszerzés automatizálása,
- ▶ központi folyóirat-katalógus és adatbázis kiépítése,
- ▶ a szak szerinti feltárás kooperatív rendszere,
- ▶ online szakirodalom-keresés külföldi adatbázisokból,
- ▶ online olvasói katalógusok üzemeltetése (Online Public Access Catalog = OPAC),
- ▶ könyvtárigazgatás, könyvelés, statisztika,
- ▶ automatizált kölcsönzés (már 4 egyetemi könyvtárban a GRIBS rendszerrel).

Mindez emeli a könyvtári munkák színvonalát, az újonnan beszerzett irodalmat gyorsabban juttatja el az olvasóhoz, meggyorsítja az információcserét az egyetemi könyvtárhálózatok tagkönyvtárai között, a lecsökkent anyagiak és személyi ellátottság ellenére több információt juttat el a felhasználóhoz.

1987-ben a BMWF könyvtári, múzeumi és műemléki osztálya egy közel 200 oldal terjedelmű ún. kiírásban szögezte le a szövetségi integrált, automatizált tudományos könyvtári rendszer általános koncepcióját és első ütemét. Ebben kimondta: "A Tudomány- és Kutatásügyi Szövetségi Minisztérium célja Ausztria tudományos könyvtárügyének integrált, modulárisan felépített és jövőbeli fejlesztések előtt is nyitott szövetségi rendszerre való kiépítése. Ezt több ütemben kell végrehajtani."

A rendszer az Osztrák Nemzeti Könyvtár (Österreichische Nationalbibliothek) mint szövetségi központ és központi szerkesztőség munkájára épül; ezenkívül autonóm helyi rendszereket is előirányoz az egyetemi könyvtárakban és a hozzájuk tartozó intézeti könyvtárakban, továbbá az egyetemi könyvtárak és az egyetemi számítóközpontok között.

1987-ben az első három rendszer kiépítésére kerül sor, éspedig:

- ▶ szövetségi központ (Verbundzentrale) a Bécsi Egyetem (Universität Wien) számítóközpontjában,
- ▶ a bécsi Egyetemi Könyvtárban (Universitätsbibliothek Wien),
- ▶ az innsbrucki Egyetemi Könyvtárban (Universitätsbibliothek Innsbruck).

Ausztriában már működik a BIBOS és a DOBIS/LIBIS rendszer.

A bécsi *Társadalomtudományi Tanulmányi Könyvtárban* (Sozialwissenschaftliche Studienbibliothek) 1982-ben indult meg az automatizált *BIBOS* rendszer (*Bibliotheks Organizations System*), amelyet az IBM és az EDV-Ges.m.b.H. dolgozott ki. Akkor 11 könyvtár szövetkezett használatára, 1987-ben további 4 könyvtár csatlakozása várható. E szövetség megalakításával ezek a könyvtárak úttörő szerepet vállaltak. A rendszer a MAB 1 formátumot használja.

A bregenz *Vorarlbergi Tartományi Könyvtár* (Vorarlberger Landesbibliothek) 1984 óta alkalmazza a DOBIS/LIBIS (Dortmund – Leuven Bibliotheks System) integrált automatizált rendszert a beszerzés, katalogizálás, címkézés, kölcsönzés, felszólítás, nyomtatás céljaira. A rendszerben 21 terminál működik (ebből hat az olvasók részére), 1 személyi számítógép és 5 etikettnyomtató, továbbá egy vezérlőegység. A nagyszámítógép a dornbirni számítóközpontban van, amelyhez 9600 baud sebességgel kapcsolódnak. A DOBIS/LIBIS rendszerben általában a MARC-formátumot használják, de a német nyelvű könyvtárak miatt a cég kifejlesztette a MAB 1 formátumot, amelyet itt is alkalmaznak. A rendszert a